

Reakcje aldehydów i ketonów. Addycja nukleofilowa

dr inż. Piotr Niemiec

Katedra Chemii,

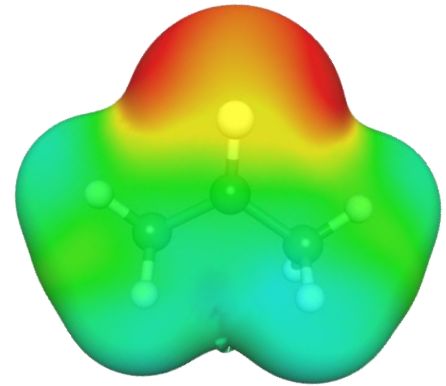
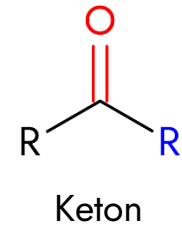
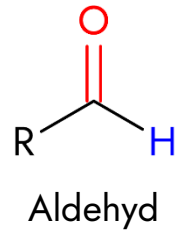
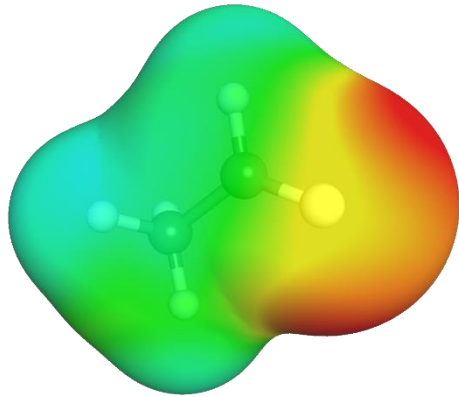
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy

Akademia Tarnowska

mail: p_niemiec@atar.edu.pl

www: <https://piotrniemiec.atar.edu.pl>

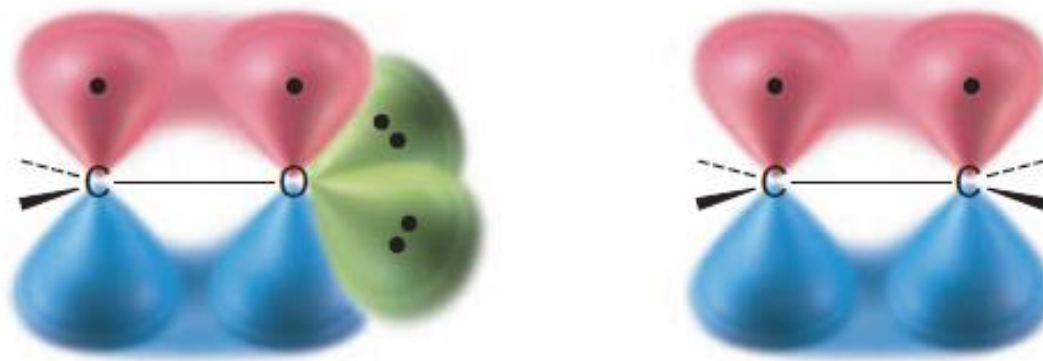
Aldehydy i ketony

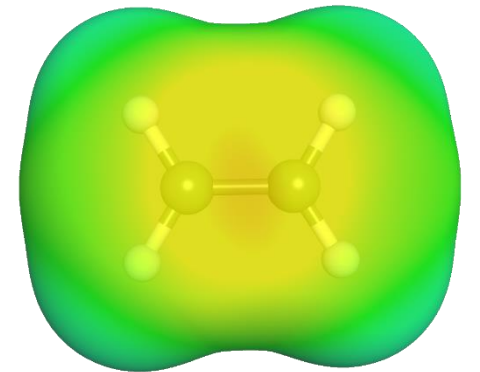
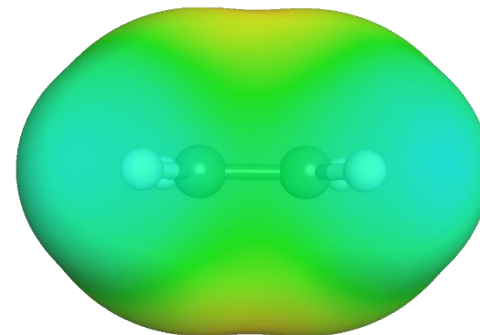
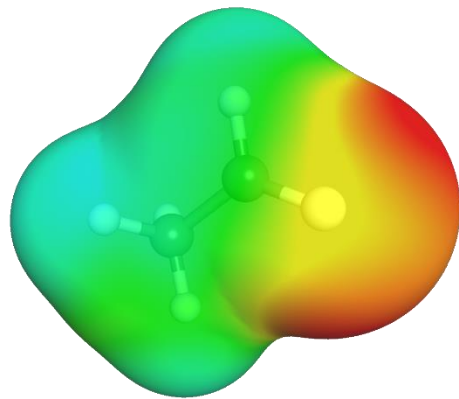
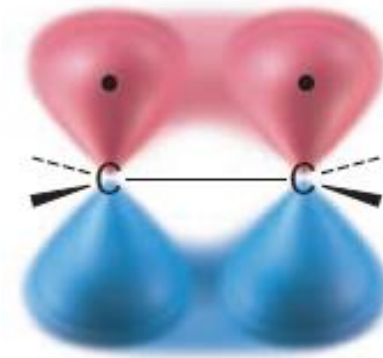
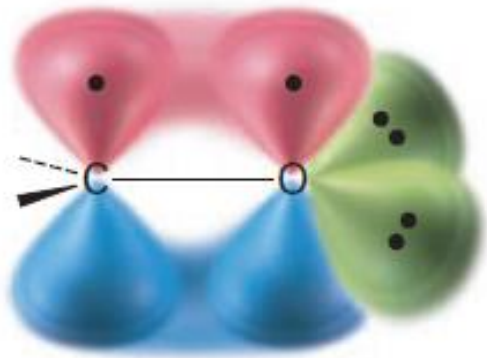
Aldehydy i ketony

Charakter grupy karbonylowej: wiązanie C=O vs wiązanie C=C:

- hybrydyzacja: sp^2 ;
 - ilość wiązań sigma: 3;
 - kąt ok. 120° ;
 - związki karbonylowe - struktura płaska;
- C=O zarówno krótsze, jak i silniejsze niż C=C;
 - czwarty elektron walencyjny - tworzy wiązanie z atomem tlenu;
 - atom tlenu posiada dwie niewiążące pary elektronów, które zajmują pozostałe dwa orbitale atomowe O

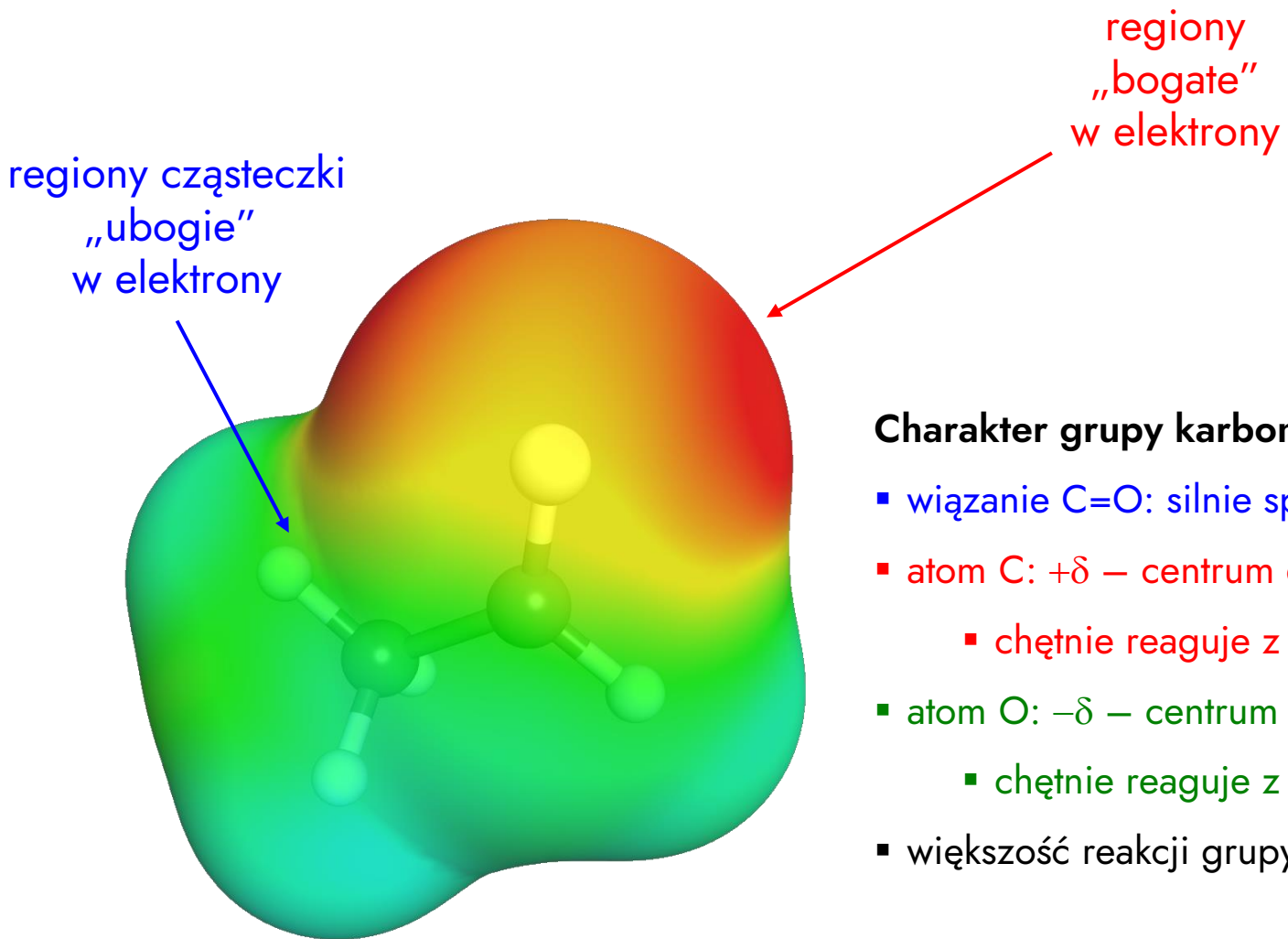
Aldehydy i ketony

„dostępny” atom C z C=O

„niedostępny” atom C z C=C

Aldehydy i ketony

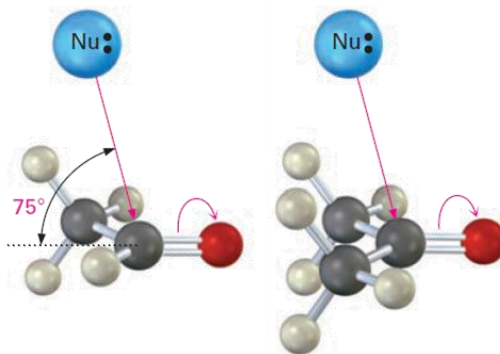

Charakter grupy karbonylowej:

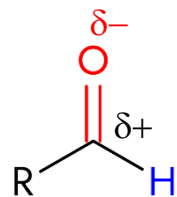
- wiązanie C=O: silnie spolaryzowane wskutek efektu indukcyjnego;
- atom C: $+\delta$ – centrum elektrofilowe – kwas Lewisa;
 - chętnie reaguje z nukleofilami;
- atom O: $-\delta$ – centrum nukleofilowe – zasada Lewisa;
 - chętnie reaguje z elektrofilami;
- większość reakcji grupy karbonylowej możemy wyjaśnić analizując jej polaryzację!!

Aldehydy i ketony

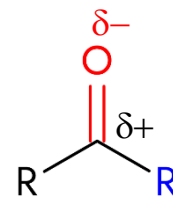
- przyczynnik steryczny – obecność dwóch dużych podstawników w ketonach w stosunku do jednego dużego podstawnika grupy C=O w aldehydach oznacza, że atakujący nukleofil ma znacznie łatwiejszy dostęp do aldehydu;

- przyczynnik elektronowy;
 - większa polarność grup karbonylowych w aldehydach niż w ketonach;
 - jedna grupa alkilowa (-R) stabilizuje cząstkowy ładunek dodatni karbonylowego atomu węgla SŁABIEJ niż dwie grupy alkilowe czynią to w ketonie;

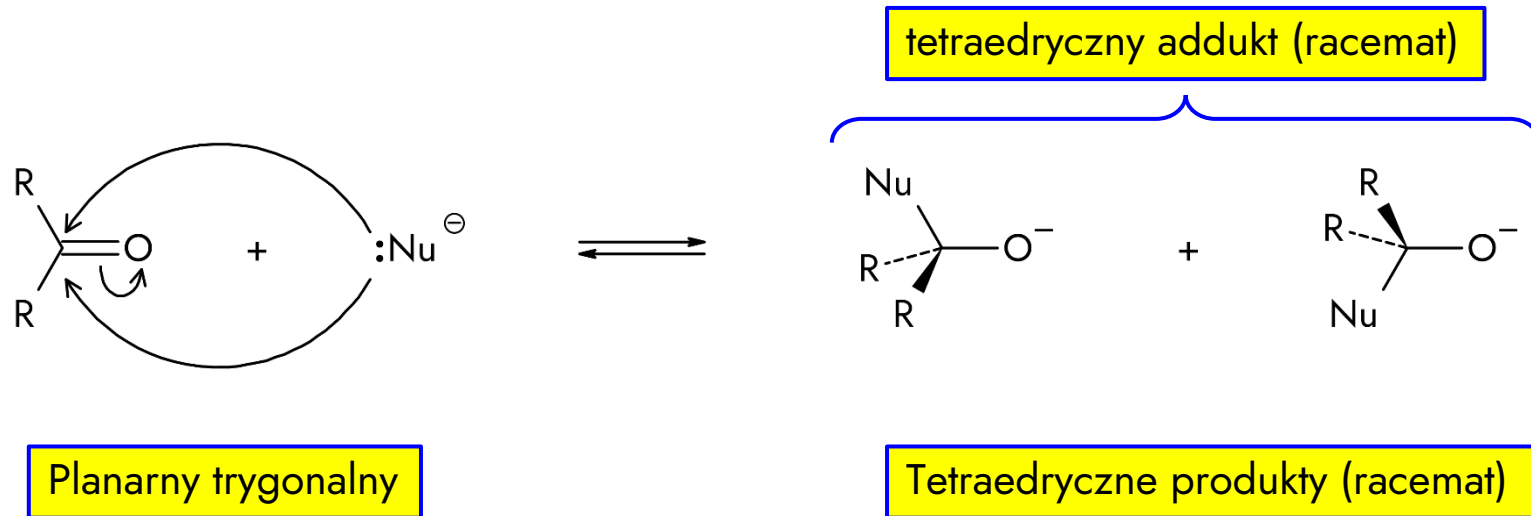

mniej stabilizowany $\delta+$,
bardziej reaktywny

bardziej stabilizowany $\delta+$,
mniej reaktywny

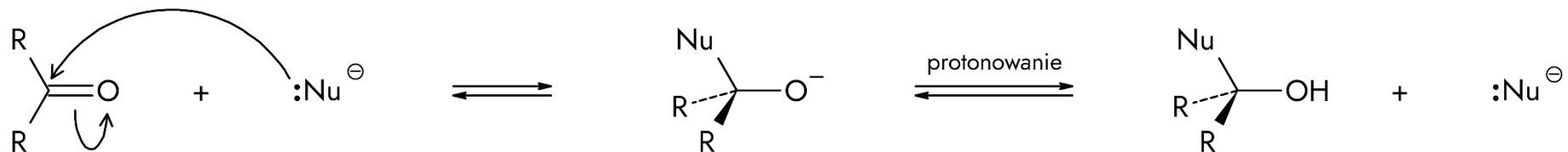
Addycja nukleofilowa – reakcja aldehydów i ketonów

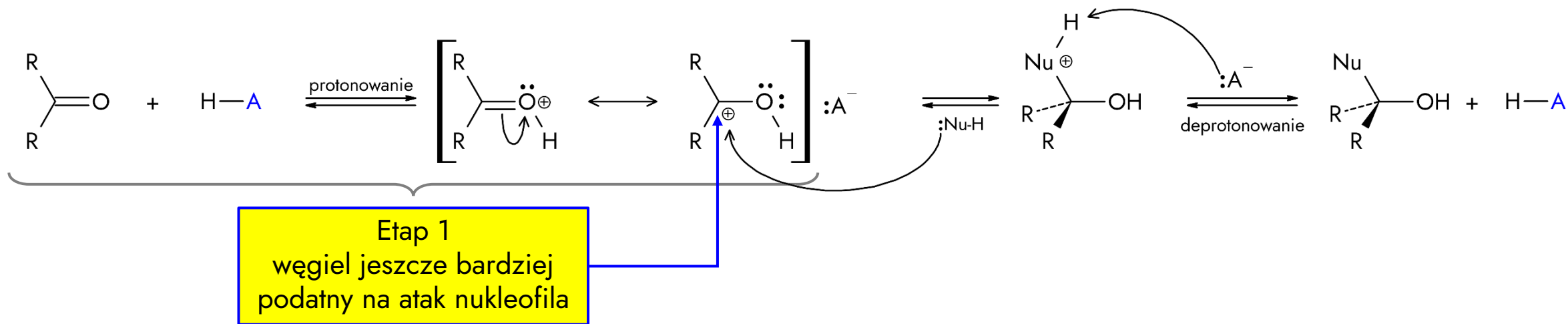
- reakcja jest odwracalna;
- atak nukleofila na at. C ze względu na polaryzację wiązania C=O;
- atak nukleofila zarówno z „góry” jak i z „dołu” płaszczyzny C=O;
- Reakcja zachodzi łatwo w środowisku kwasowym ze względu na ładunek $-\delta$ na at. O

Addycja nukleofilowa – przebieg w zależności od mocy Nu

- w obecności silnego nukleofila

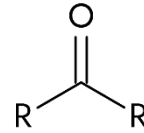
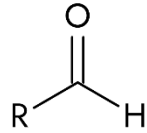
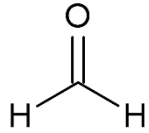

- w obecności słabego nukleofila – reakcja katalizowana kwasem

Addycja nukleofilowa – względna reaktywność aldehydów i ketonów

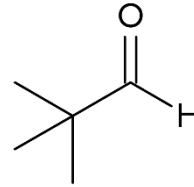
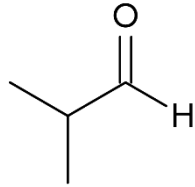
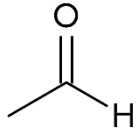
związek karbonylowy

reaktywność

aldehyd

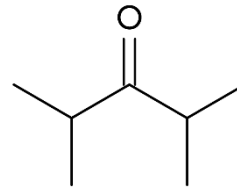
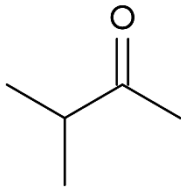
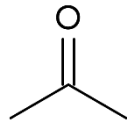

reaktywność

Reaktywność maleje w miarę wzrostu
załłoczenia sterycznego w sąsiedztwie
karbonylowego węgla C

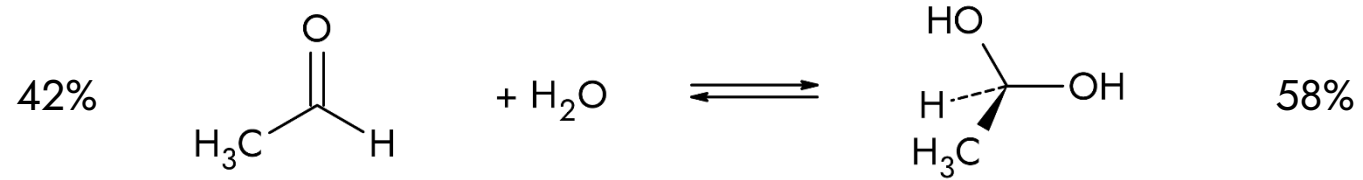
keton

reaktywność

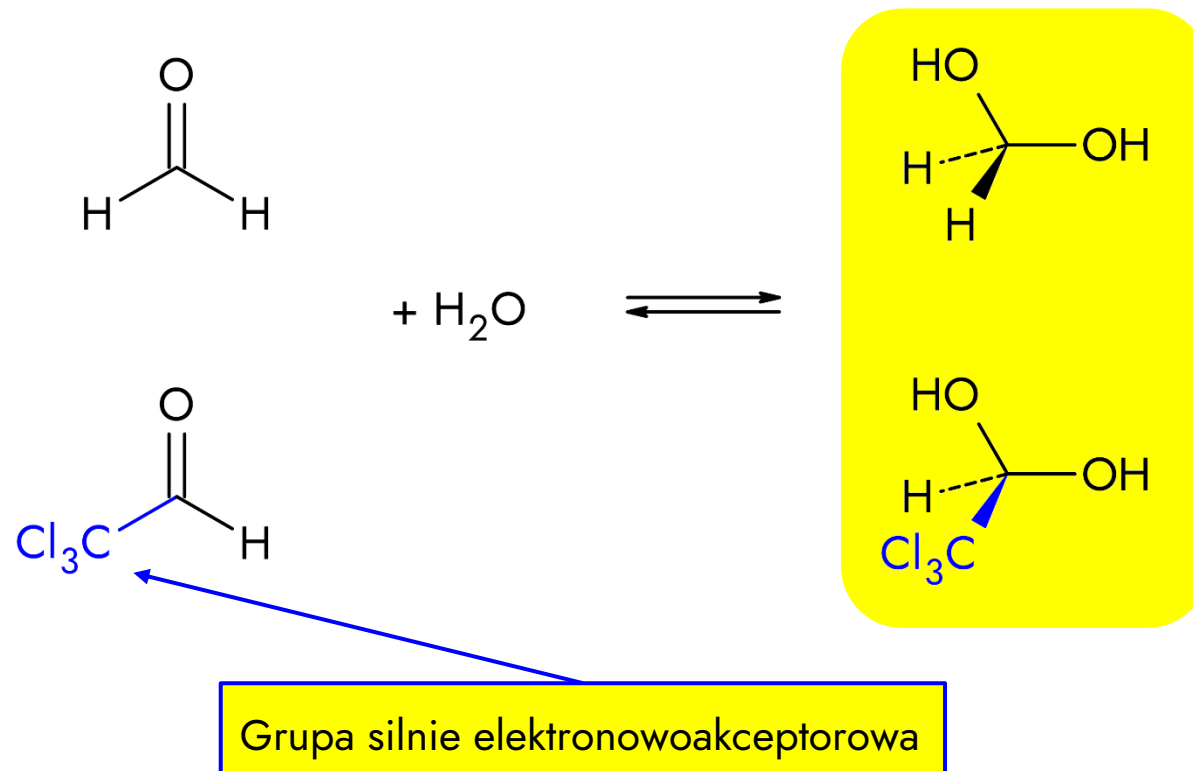
Addycja nukleofilowa – addycja H_2O – powstają geminalne diole tzw. hydraty

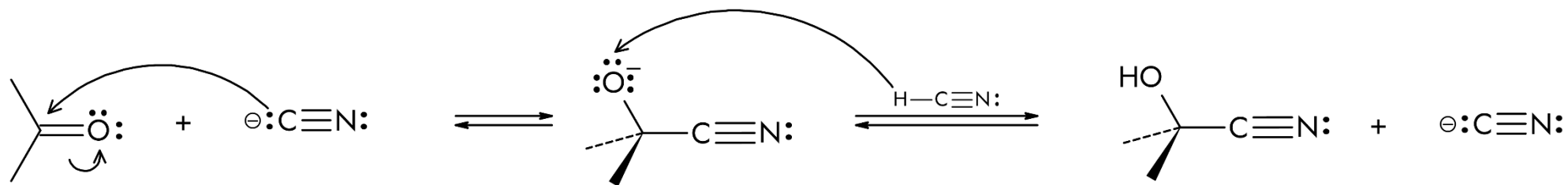
załoczenie steryczne
przy $\text{C}=\text{O}$

skłonność zw.
karbonyłowego
do tworzenia
hydratu

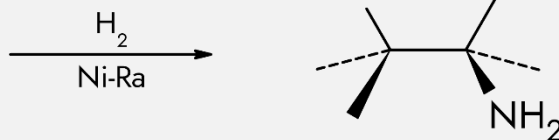
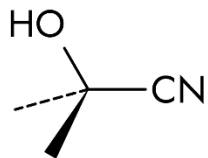
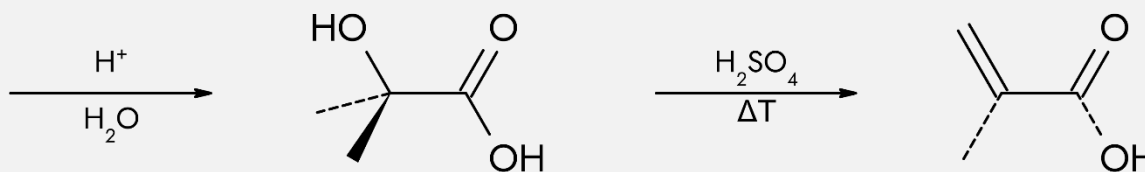
Addycja nukleofilowa – addycja H_2O

Addycja nukleofilowa – addycja HCN

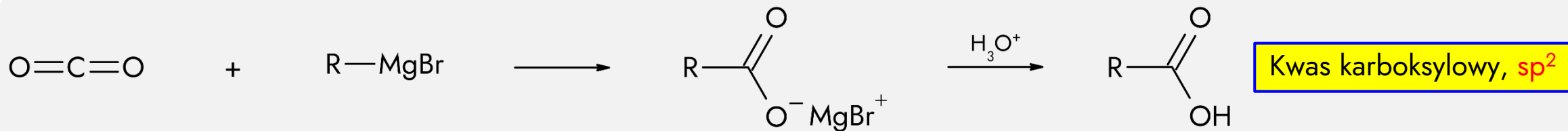
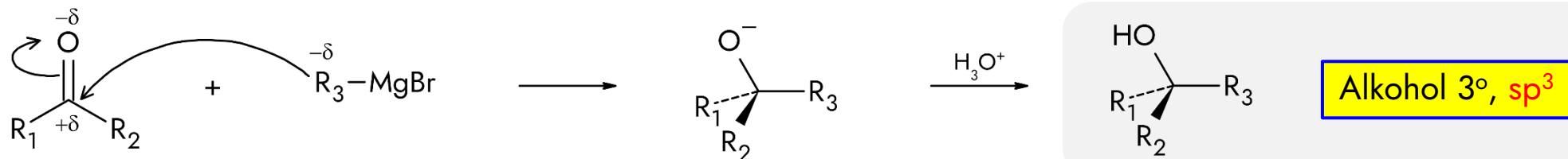
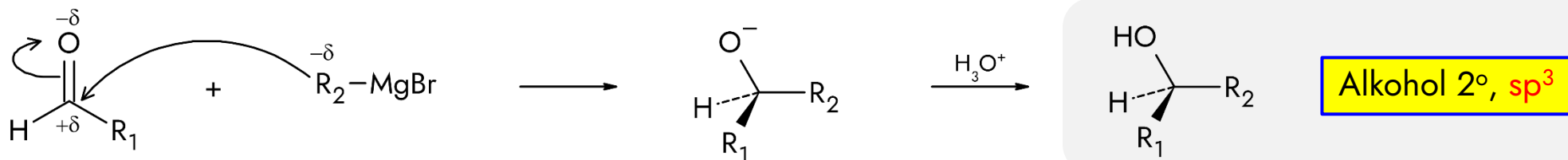
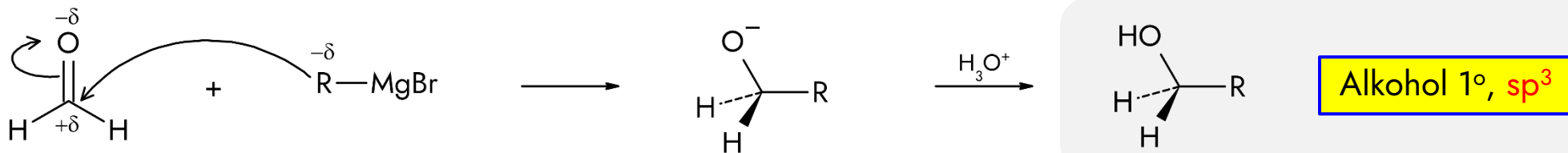
α-hydroksykwas kwas α-hydroksykarboksylowy

β-aminoalkohol

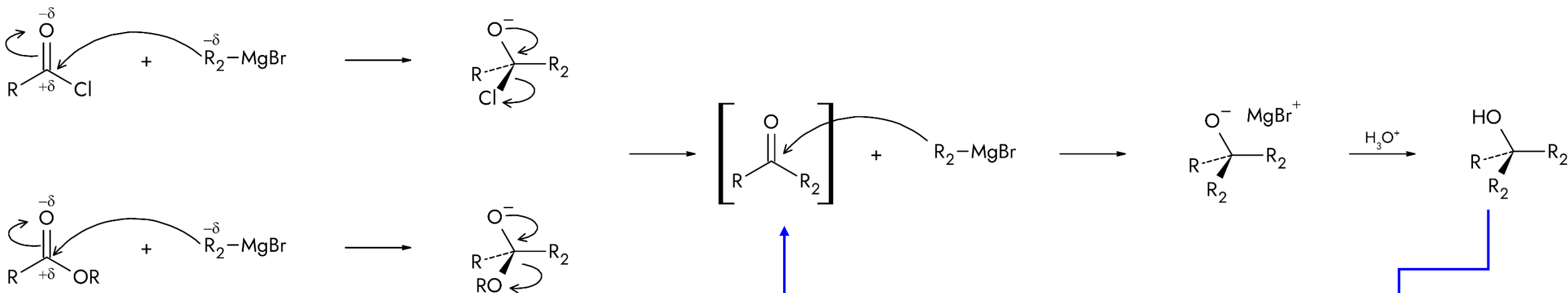
Zamiast H₂/Ni-Ra
Można wyk. 1. LiAlH₄ i 2. H₂O

Addycja nukleofilowa – addycja zw. Grignarda

Addycja nukleofilowa – addycja zw. Grignarda

Addycja związków Grignarda do chlorków kwasowych i estrów kwasów karboksylowych

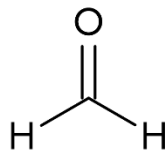
W warunkach reakcji niewydzielalny produkt

Alkohol 3°:
 R_2 – od związku Grignarda
Podłączają się dwie grupy R_2 !!

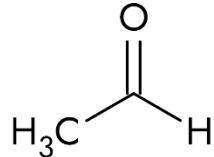
Addycja nukleofilowa – addycja zw. Grignarda do związków karbonylowych

substrat

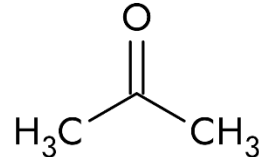
formaldehyd

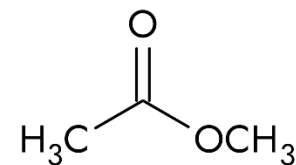
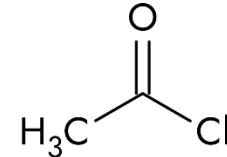
aldehyd

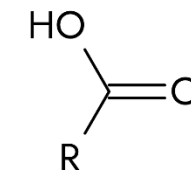
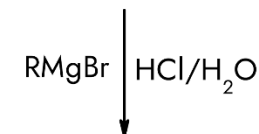
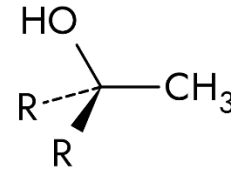
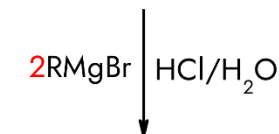
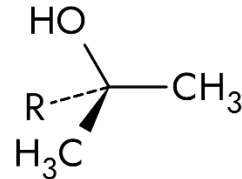
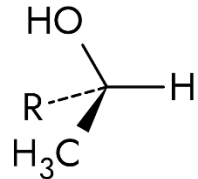
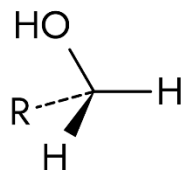
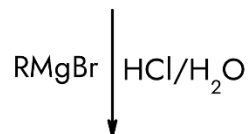
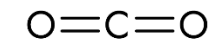
keton

chlorek kwasowy/ester

ditlenek węgla

produkt

alkohol 1°

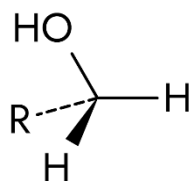
alkohol 2°

alkohol 3°

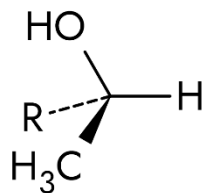
alkohol 3°

kwas karboksylowy

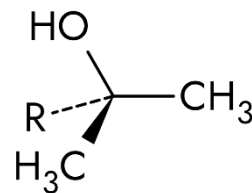
Addycja nukleofilowa – addycja zw. Grignarda do związków karbonylowych

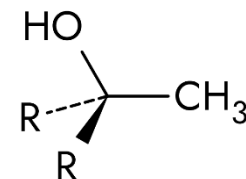
alkohol 1°

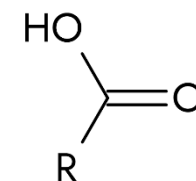
alkohol 2°

alkohol 3°

alkohol 3°

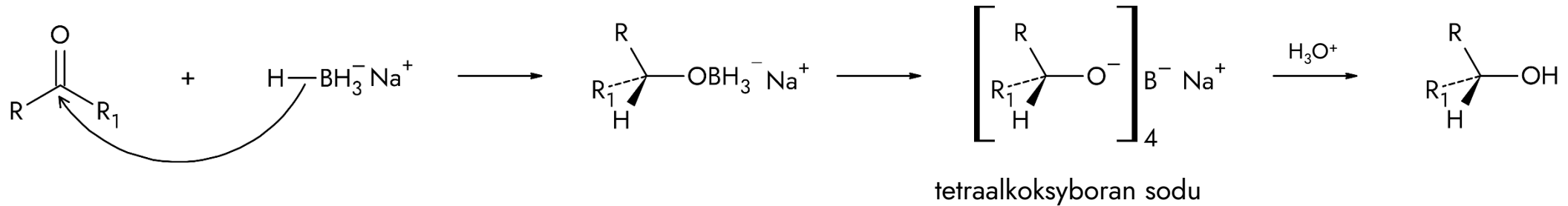

kwas karboksylowy

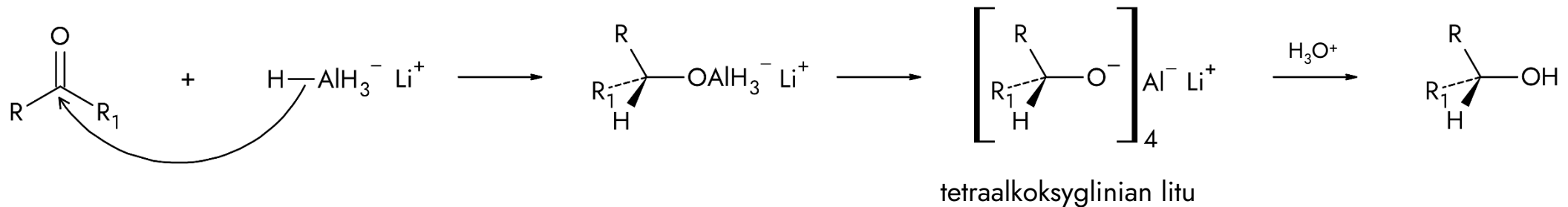
R =	alkil	alkenyl	alkinyl	aryl

Addycja nukleofilowa – addycja hydrydu H^-

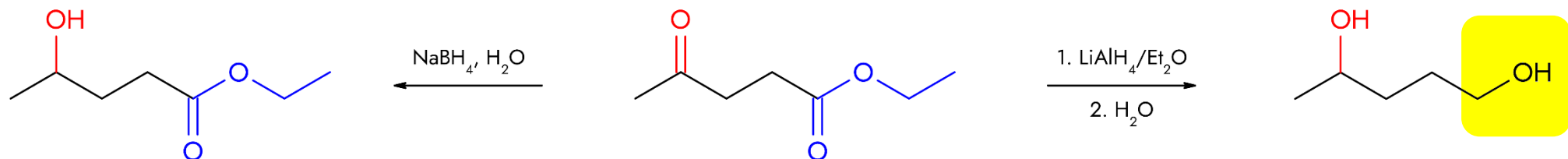
z NaBH_4 w H_2O lub R-OH (rozpuszczalnik protonowy)

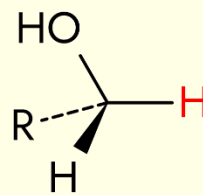
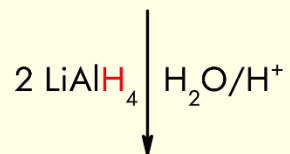
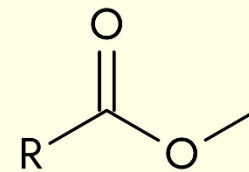
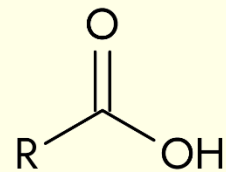
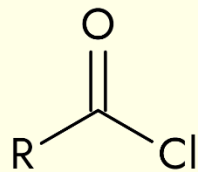
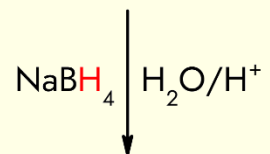
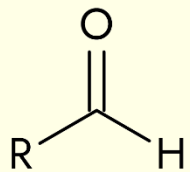
z LiAlH_4 w Et_2O lub THF

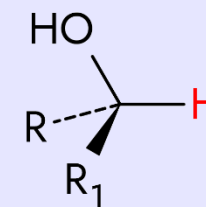
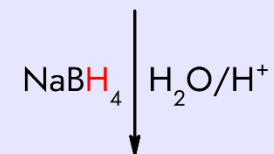
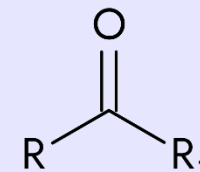
redukcja LiAlH_4 vs NaBH_4

Redukcja związków karbonylowych wodorkami metali

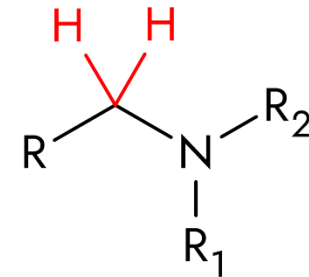
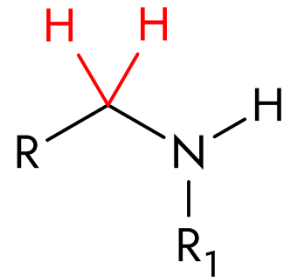
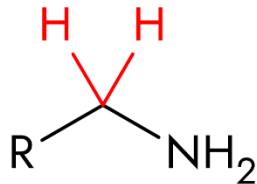
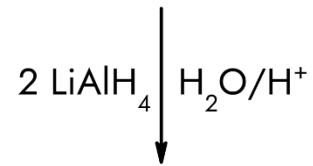
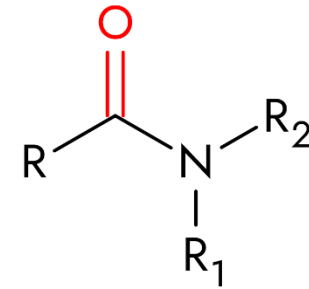
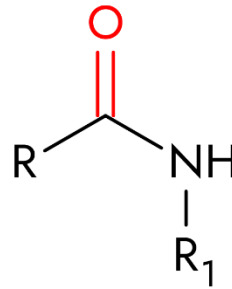
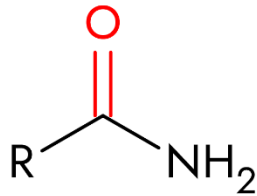
alkohol 1°

alkohol 2°

Redukcja związków karbonylowych wodorkami metali

amidy

aminy

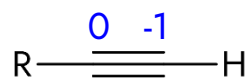
Porównanie: w przypadku chlorków kwasowych, kwasów karboksylowych i estrów zachodzi typowa reakcji addycji-eliminacji, reakcja zachodzi tylko z LiAlH_4

Redukcja związków organicznych – zmiana stopnia utlenienia atomu C

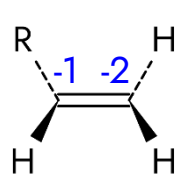
Każdemu wiązaniu, jakie tworzy at. C, przyporządkowuje się:

- -1, gdy C-H lub C-metal;
- 0, gdy C-C;
- +1, gdy C-atom pierwiastka o wyższej elektroujemności od C, O, N, Cl, F, Br itd.

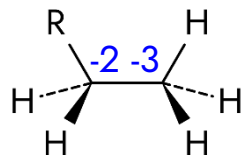
addycja H-H
do wiązania
C=C lub C≡C

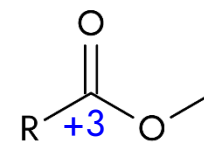
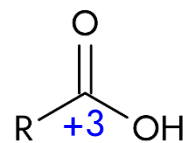
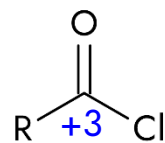
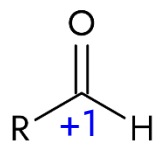
[H]

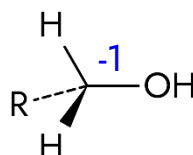
[H]

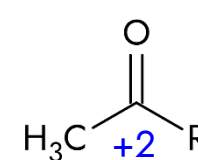
addycja H-H do wiązania C=O

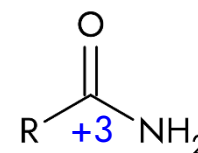
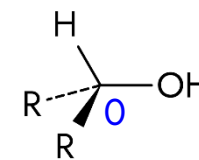
[H]

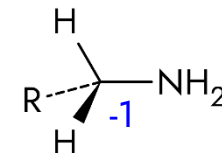
addycja H-H do wiązania C=O

[H]

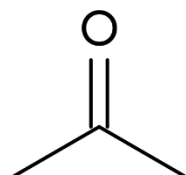

[H]

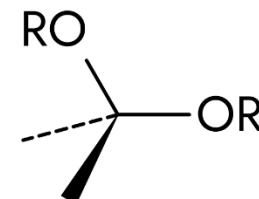
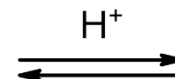
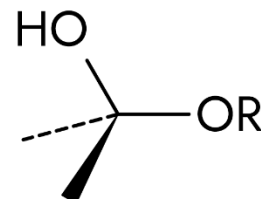
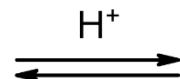

Addycja nukleofilowa – addycja ROH (addukt ulega eliminacji)

aldehyd lub keton

+ ROH

+ H₂O

hemiacetal
nie trwały,
reakcja zwykle biegnie dalej

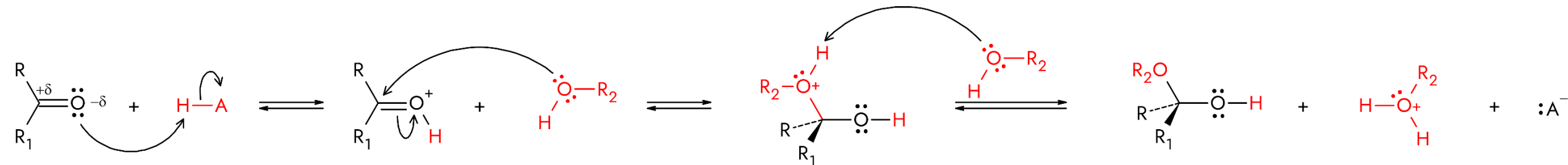
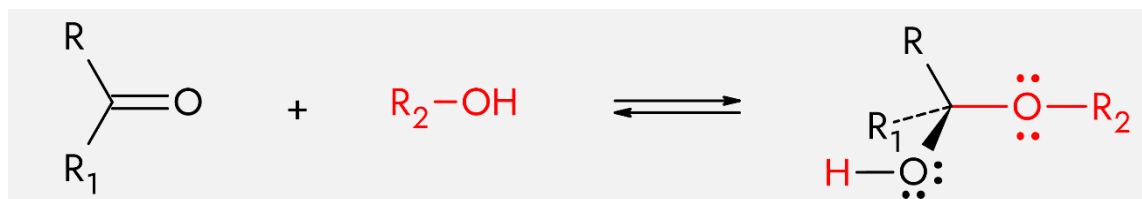
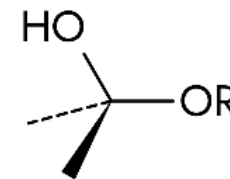
acetal
użyteczny w praktyce

kwasy w roli katalizatora reakcji (najczęściej stosowane):

- H₂SO₄, stężony
- TsOH (p-toluenosulfonowy)
- chłorowódór (gaz)

Addycja nukleofilowa – addycja ROH (addukt ulega eliminacji) – hemiacetale

hemiacetal – grupa hydroksylowa (-OH) i alkoksylowa (-OR) przyłączone do tego samego atomu węgla

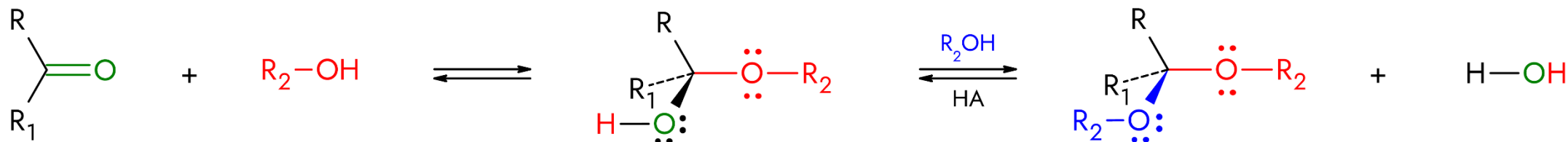
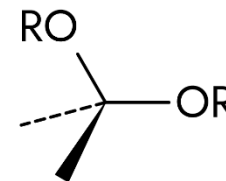
aldehyd lub keton

cząsteczka alkoholu przyłącza się do C z C=O

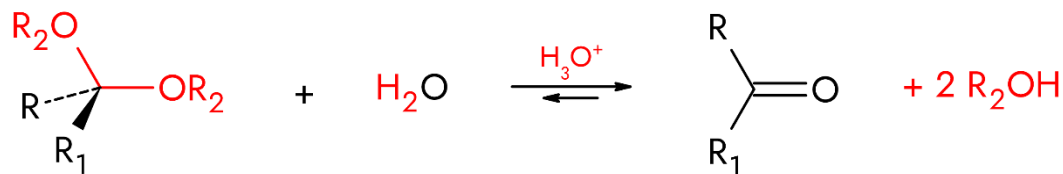
usunięcie protonu przez akceptor protonu (zasada Lewisa) prowadzi do hemiacetalu

Addycja nukleofilowa – addycja ROH (addukt ulega eliminacji) – acetale

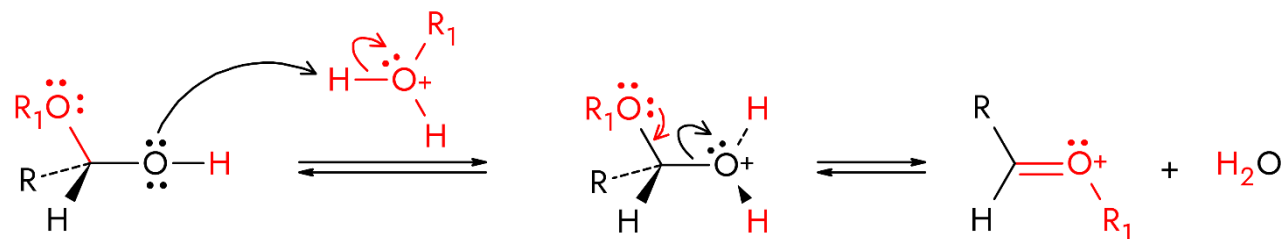
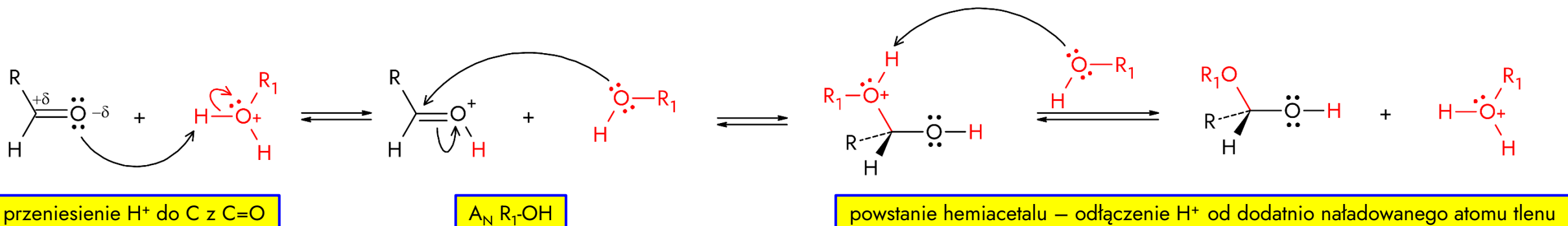
acetal – dwie grupy alkoksylowe (-OR) przyłączone do tego samego atomu węgla

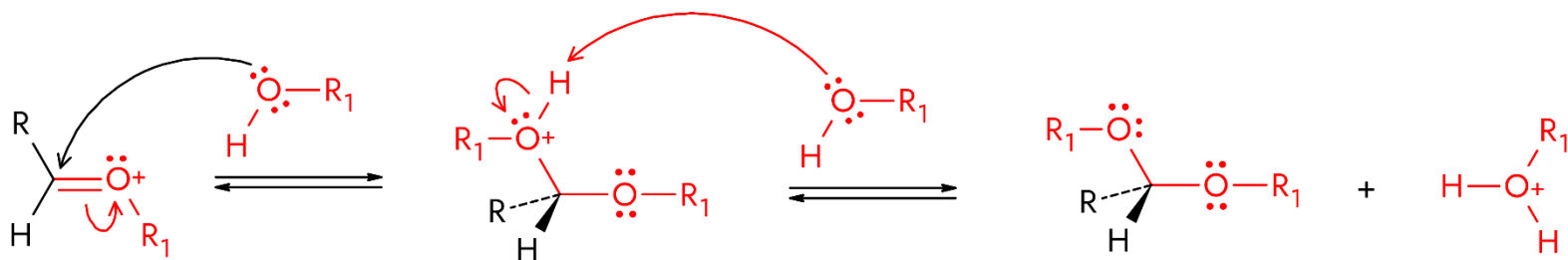
reakcja odwracalna – hydroliza w środowisku H^+ daje keton/aldehyd

Addycja nukleofilowa – addycja ROH (addukt ulega eliminacji) – acetale

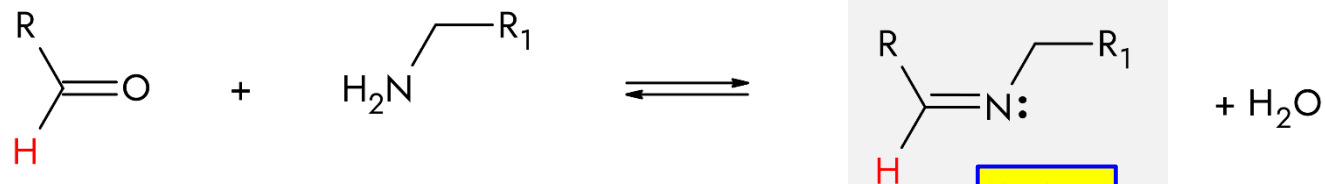
protonowanie grupy hydroksylowej prowadzi do eliminacji H₂O i powstania wysoce reaktywnego kationu oksoniowego

atak na atom węgla jonu oksoniowego przez drugą cząsteczkę alkoholu, usunięcie protonu i powstanie acetalu

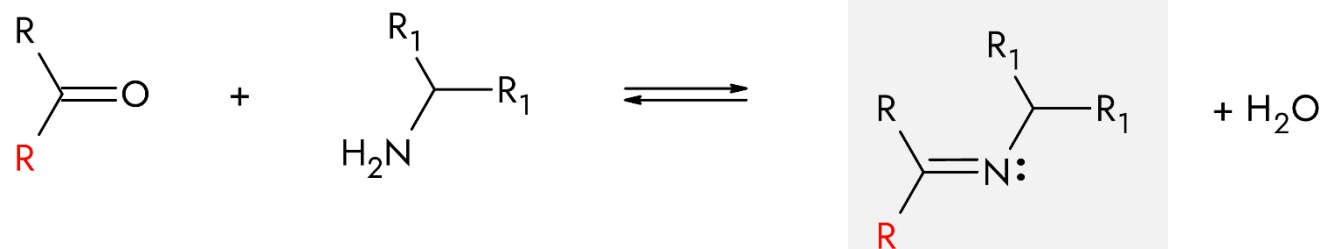
Addycja nukleofilowa – addycja R-NH₂ (R = H, OH lub NH₂)

addycja R-NH₂
aminy 1°

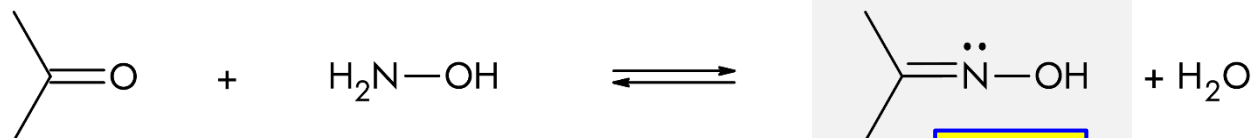

imina

imina = zasada Schiffa

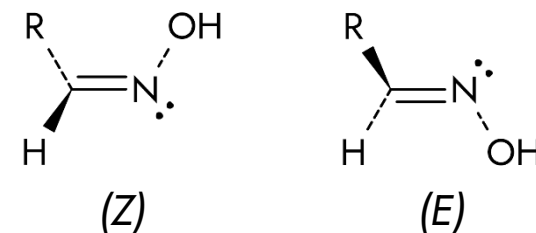

addycja NH₂-OH
hydroksyloaminy

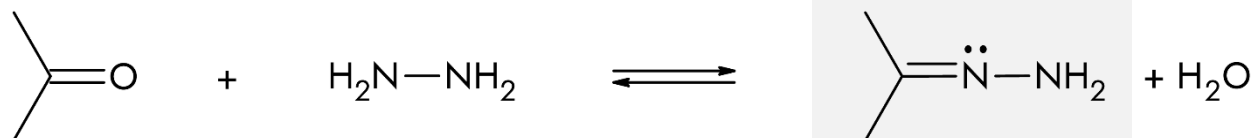

oksym

E+Z

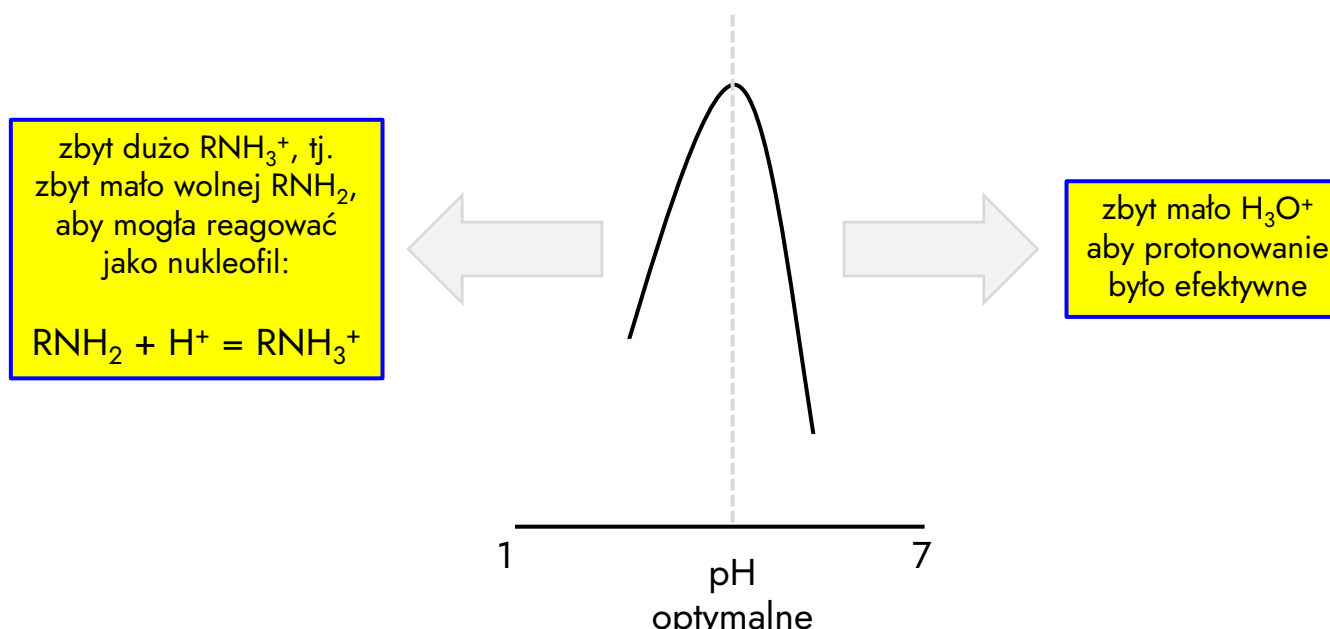
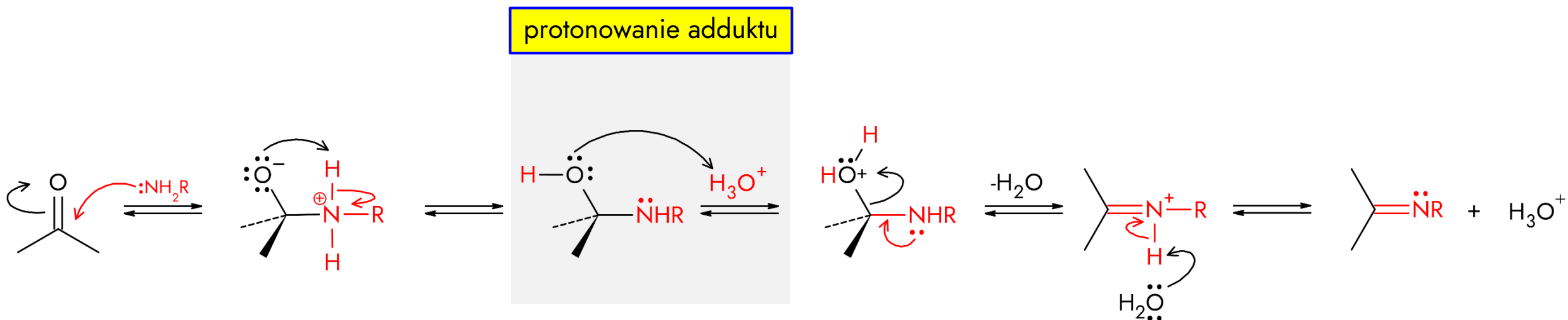
addycja NH₂-NH₂
hydrazyny

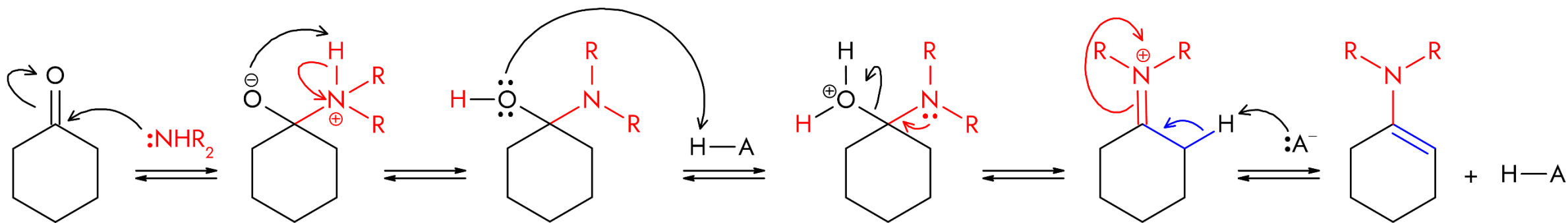
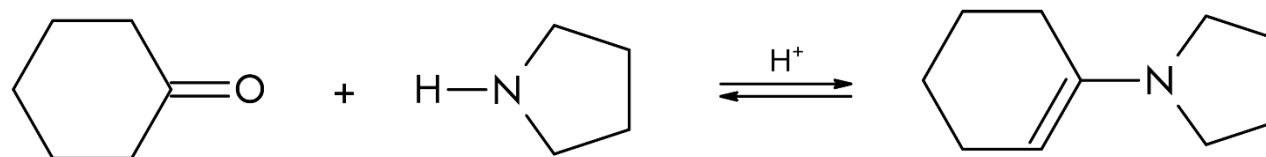
hydrazon

E+Z

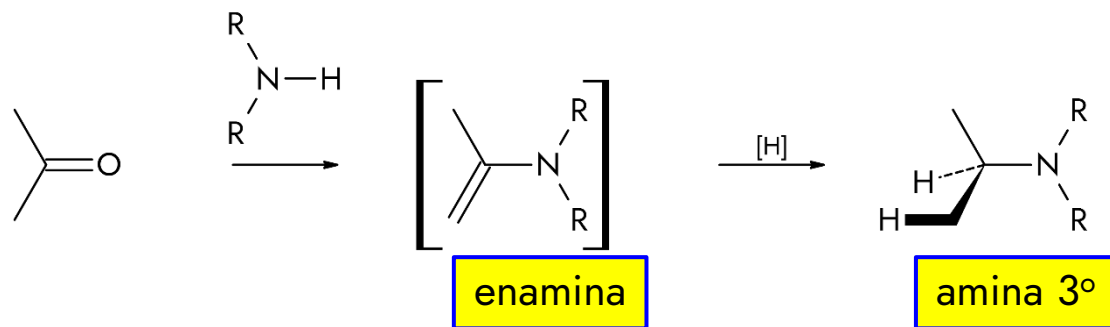
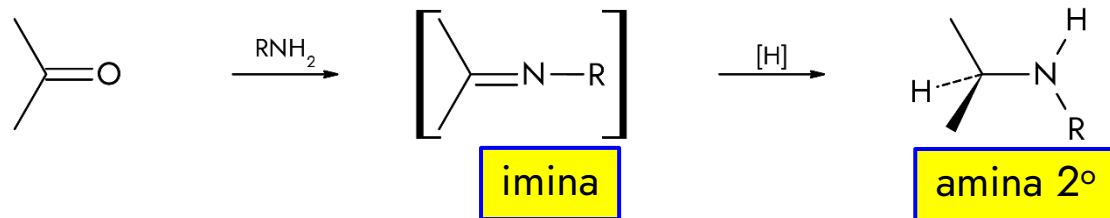
Addycja nukleofilowa – addycja amin 1°

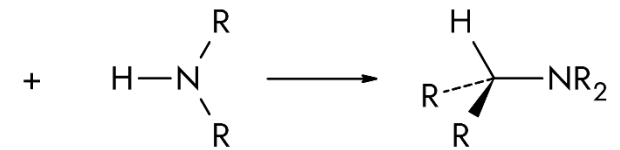
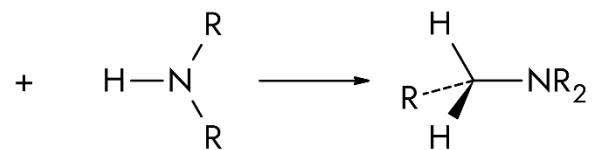
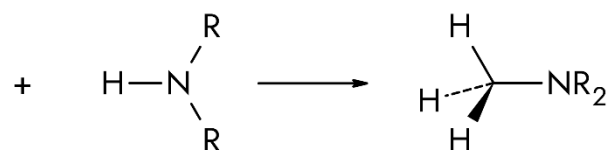
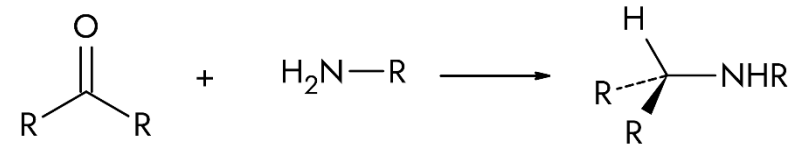
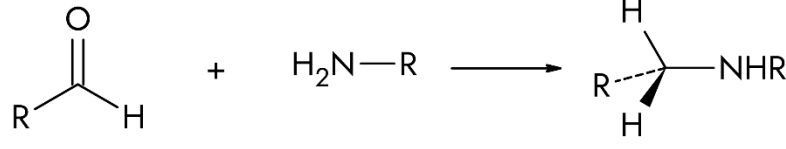
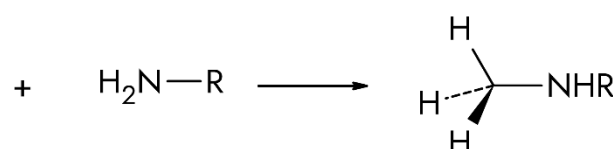
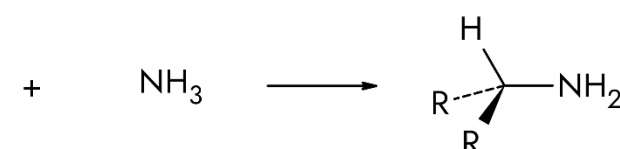
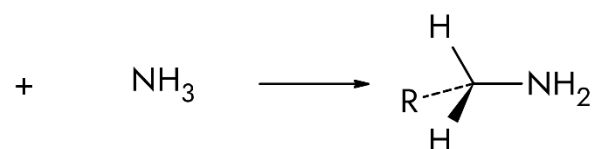
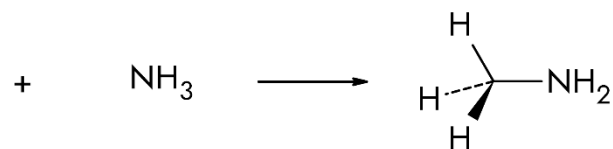
Addycja nukleofilowa – addycja amin 2°

Addycja nukleofilowa – reduktywne aminowanie

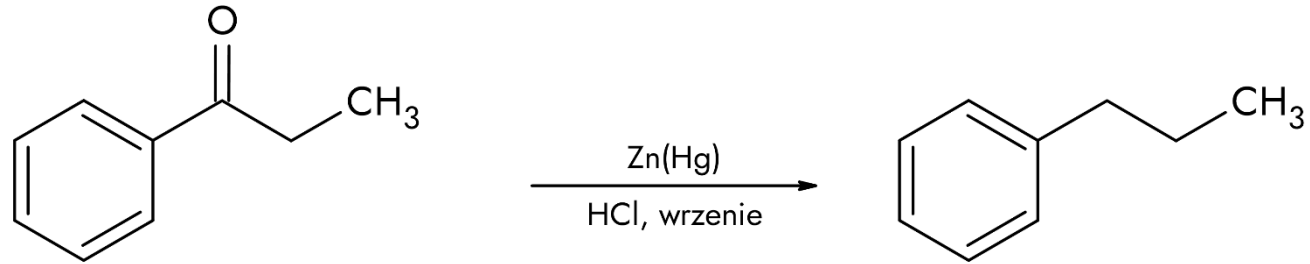

[H] = H₂, Pd/C lub NaBH₃CN

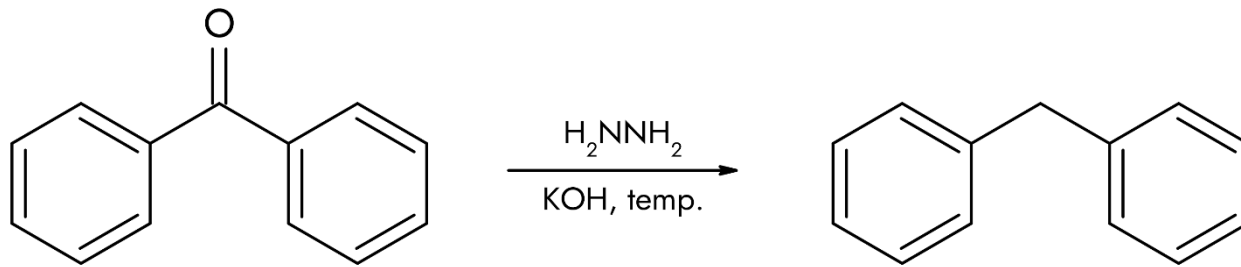

Przekształcanie grupy C=O w CH₂

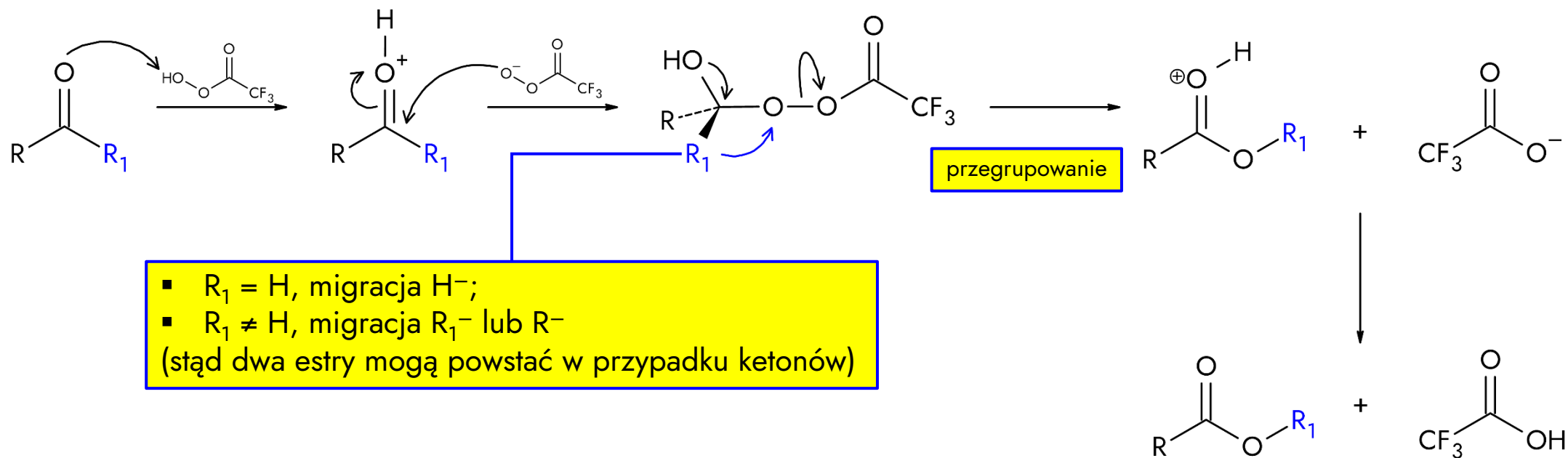
redukcja Clemmense

redukcja Wolffa-Kiżnera

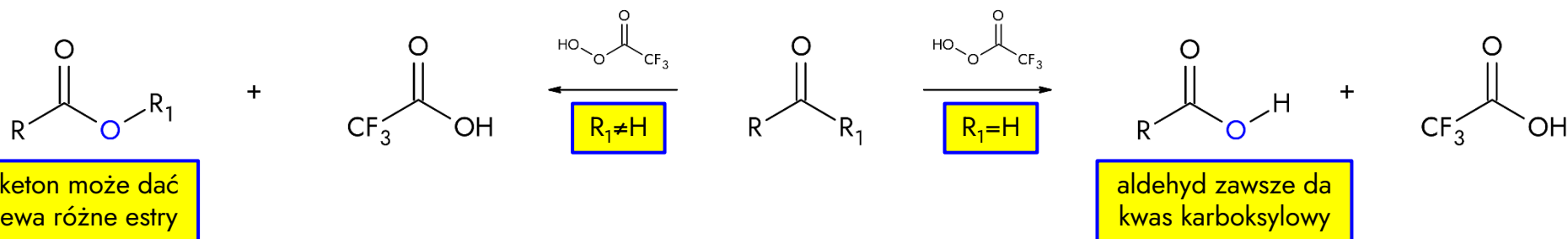

Addycja nukleofilowa – addycja peroksykwasu – Utlenianie Baeyera-Villigera

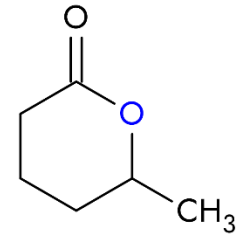
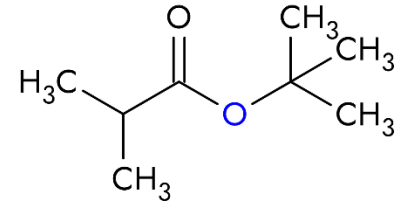
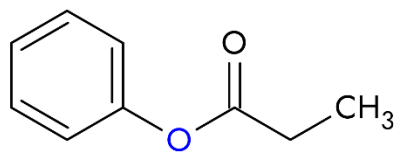
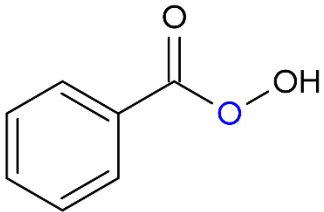
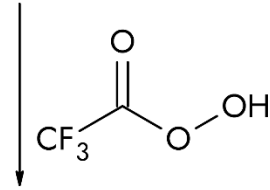
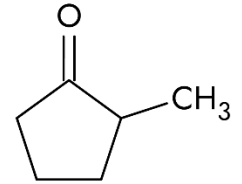
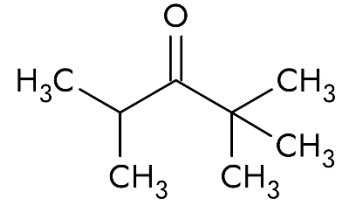
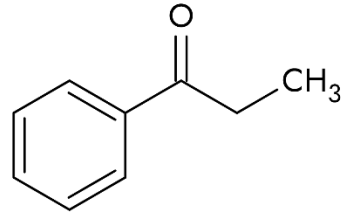
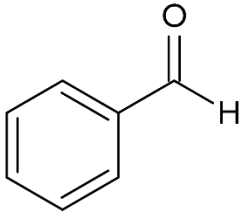

$R_1 =$ $\text{H} > 3^\circ \text{ alkil} > 2^\circ \text{ alkil} \approx \text{aryl} > 1^\circ \text{ alkil} > \text{CH}_3$

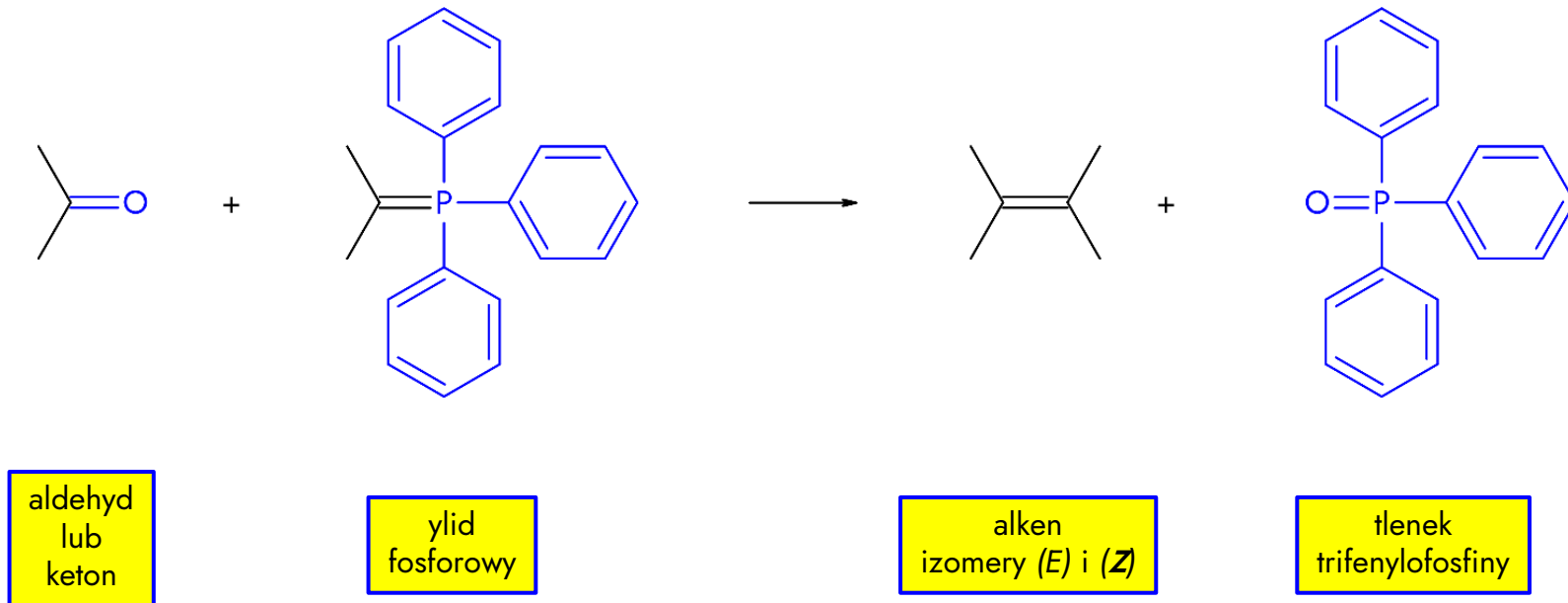
skłonność
do migracji

Addycja nukleofilowa – addycja peroksykwasu – Utlenianie Baeyera-Villigera

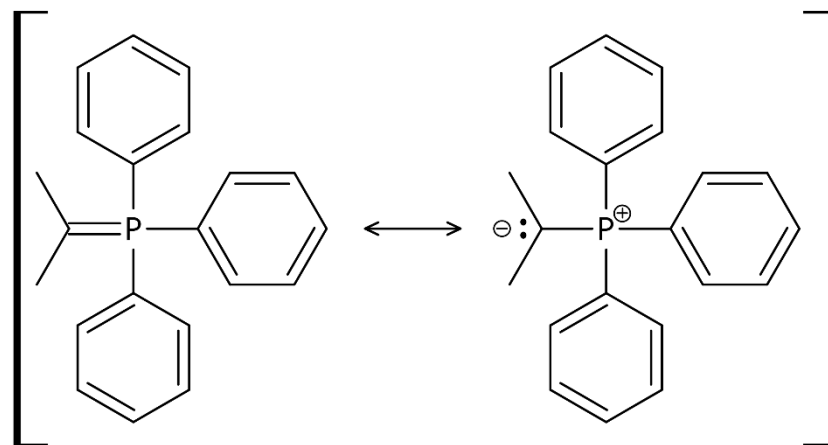
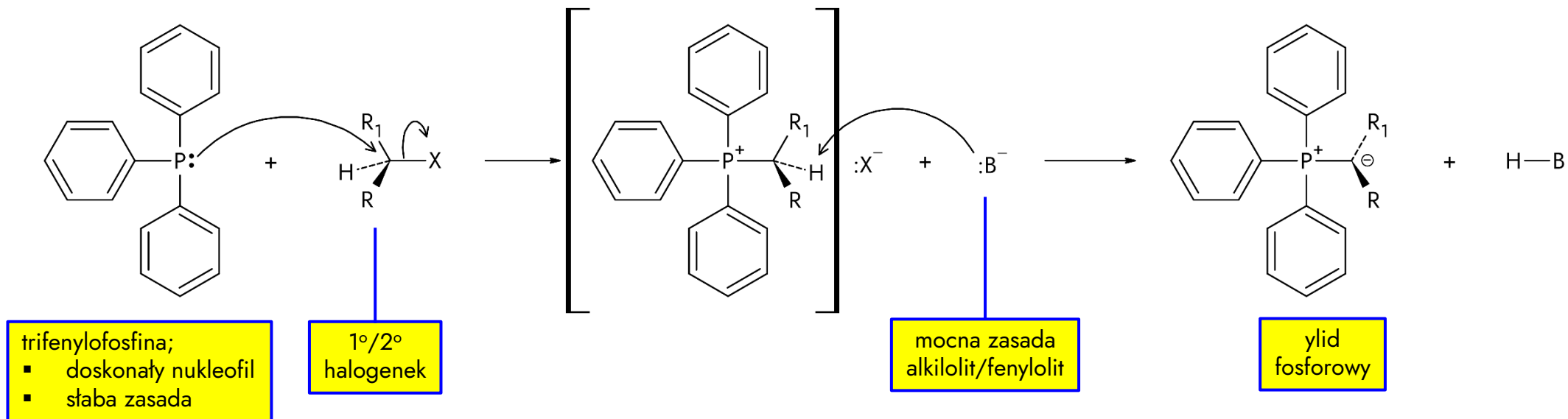

Addycja nukleofilowa – addycja ylidów fosforowych

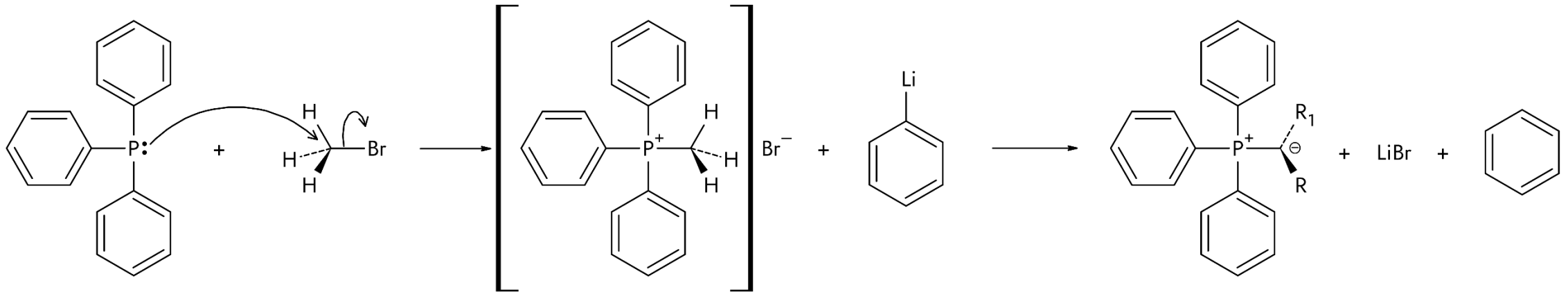
Addycja nukleofilowa – addycja ylidów fosforowych

otrzymywanie ylidów fosforowych:

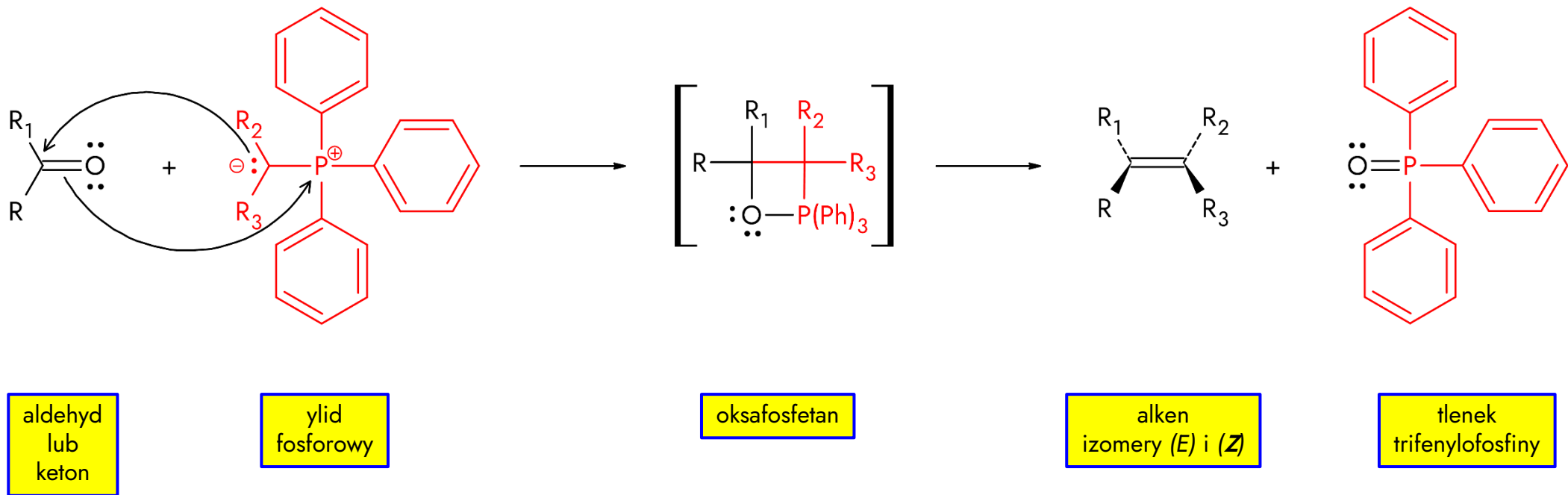

Addycja nukleofilowa – addycja ylidów fosforowych

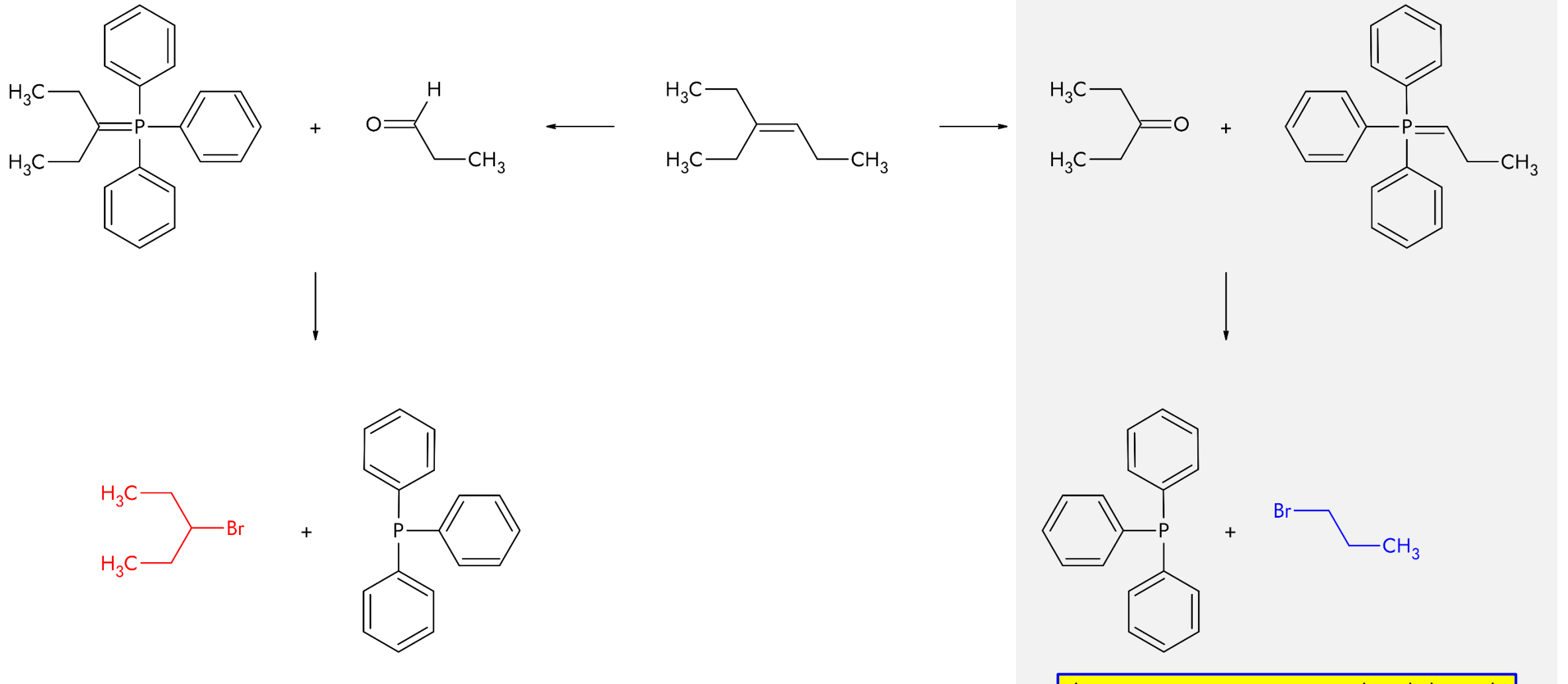
otrzymywanie ylidów fosforowych:

Addycja nukleofilowa – addycja ylidów fosforowych

Addycja nukleofilowa – reakcja Cannizzaro

korzystniejszy wariant, niższej rzędowości halogenek konieczny do syntezy ylidu (w reakcji $\text{S}_{\text{N}}2$)

Redukcja związków karbonylowych – uporządkowanie wiadomości

Tylko aldehydy bez atomu wodoru przy węglu C_α :

- aldehydy aromatyczne i alifatyczne, gdzie C_α jest 3° ;
- reakcja dysproporcjonowania;

